

Sara – dengang i Ammassalik

Af Roland Thomsen

Første gang jeg traf Sara Helms, var i 1980, da jeg ankom til Ammassalik, og vi var naboer en kort tid.

Efter et sabbatår, som min kone Dora og jeg tilbragte på fangstpladsen Skjoldungen 1982-83, mødte jeg igen Sara og Peder, som da var på besøg i Ammassalik.

Jeg kunne mærke, hvorledes befolkningen behandlede Sara og Peder med stor respekt og hengivenhed og min interesse blev vakt, for at få deres historie – deres historie om dengang i Ammassalik.

Mine spørgsmål til Sara var ikke særlig velforberedte og i løbet af vor første samtale, fandt jeg ud af, at Sara og Peder rummede meget mere stof af interesse, end mine spørgsmål var forberedt på.

Da jeg senere, igen, læste Ejnar Mikselsens »Svundne Tider i Østgrønland« – og igen, meget senere fik lejlighed til at læse Sara's specialafhandling om »Barneforsorg i Angmagssalik 1936-45«, fortrød jeg faktisk, at jeg i det hele taget var gået i gang med denne opgave. Først da, var min baggrundsviden suppleret så

tilpas, at jeg var klar til at forme mine spørgsmål.

De 2 mennesker kan fortælle så meget af interesse, at der kan skrives tykke bøger derom.

Deres historie, lidt forkortet, er skrevet efter interviews i Ammassalik august 1983 og i Narsaq i maj 1991.

Der vil i artiklen forekomme skiftevis »heroppe« og »deroppe« om i Ammassalik. Det første er fra interviewet i 1983 i Ammassalik og det andet er fra Narsaq i 1991.

Jeg opsøgte Sara og Peder i Ammassalik's første alderdomshjem, – nu 1983 beboet af Rosa Hennings.

Sara fortæller med sin smukke, forsigtige og kultiverede stemme. Peder holder sig i baggrunden og kommer kun nu og da med supplerende oplysninger.

Det er interessant for os at bo i dette hus. Da jeg kom herop i 1936, var huset med. Mikki havde ladet det bygge hjemme på Bornholm af en tømrer, som hed Viggo Petersen. Forøvrigt den samme som har bygget »Knuthenborg« derovre. Det var oprindeligt beregnet til, at det skulle være alderdomshjem. Men der

Sara og Peder Helms, Narsaq maj 1991. Foto: Roland Thomsen.

havde været en epidemi i 1935 og alle de gamle var døde. En masse børn var blevet forsørgerløse, så jeg blev sendt op for at starte en primitiv børneforsorg, og da fik jeg huset her at bo i.

RT: Huset er ikke stort til alderdomshjem.

SH: Der var ikke så mange gamle, og så krævede man ikke så megen plads dengang, når man lå på briksen ved siden af hinanden.

RT: Hvordan fik du din første »forbindelse« med Grønland?

SH: Det går egentlig langt tilbage i tiden. Til min barndom. I mit barndomshjem havde vi en ung grønlænderinde boende. Det var Sara Siegstad, og hun var i Danmark, fordi hun var forlo-

vet med præsten Otto Rosing. (1896-1965).

Hun skulle en tur til Danmark for at se, hvordan livet foregik i en dansk præstegård. Min far var præst.¹ På det tidspunkt var jeg bare 10 år gammel og Saalannguaq var meget genert. Hun turde ikke tale dansk med de voksne, men med børnene gik det bedre, og vi blev gode venner. – Da hun skulle rejse, aftalte vi, måske nærmest for sjov, at når jeg blev stor, så skulle jeg komme op og blive pige i huset hos hende og se, hvordan livet foregik i en grønlandsk præstegård.

Det glemte jeg selvfølgelig alt om, da hun var rejst, og så gik der 10 år.

I den tid var hun blevet gift med Otto

Rosing og de havde fået 5 børn. Otto Rosing skulle forflyttes fra Vestkysten til Ammassalik.

Dengang foregik det på den måde, at man først skulle sejle ned til København, hvor de så skulle vente på årets eneste skib. »Gertrud Rask« var det dengang, som skulle sejle op til Østkysten.

Der skulle gå en 14 dages tid, fra de kom ned, til skibet skulle afsejle, og i den tid fik ét af børnene mæslinger.

Nu havde der ikke været mæslinger på Østkysten før, og Sundhedsstyrelsen turde ikke sende præstefamilien derop, så det resulterede i, at præstefamilien måtte blive et helt år i Danmark.

I det år kom jeg i kontakt med dem igen, og da tiden nærmede sig, til de skulle afsted, husker jeg lige så tydeligt, at Otto og Saalannguaq besøgte mig. Og så sagde Saalannguaq: » – kan du huske hvad du lovede mig«?

Så fik jeg blod på tanden.

Det kunne være spændende at komme derop. Og jeg tog derfor med dem til Ammassalik i 1934.

Vi sejlede med »Gertrud Rask« og fra den dag vi gik ombord, gik der præcis 3 uger, før vi gik i land i Ammassalik. Det skyldtes delvis, at vi skulle omkring Scoresbysund. Der var usædvanlig megen is det år, og vi lå længe fast i isen. Men 3 uger tog det altså dengang.

RT: Tænkte du på, hvad du kunne bruge det ophold til i forbindelse med din uddannelse?

SH: I det år Otto og Saalannguaq's børn havde været i Danmark, havde de lært at tale dansk meget pænt og familien ville gerne, at de skulle beholde deres danske sprog. Og så var det også skik

Sara og Peder Helms foran Ammassalik's første alderdomshjem, august 1983. Foto: Roland Thomsen.

dengang, at præstefamilier havde en privat lærerinde til børnene. Så det var et job som privatlærer, og jeg skulle selvfølgelig hjælpe lidt til i huset. Det var mit job dengang.

RT: Fik du løn for at være der?

SH: Ja, det gjorde jeg skam. Jeg fik 25 kr. om måneden, plus kost og logi.

RT: Dit første møde med Grønland – med en fremmed kultur, hvad sagde det dig?

SH: Det gjorde et kolossalt indtryk på mig. Jeg ved ikke, hvad jeg havde ventet, da jeg rejste derop, men jeg havde slet ikke forestillet mig, at to kulturer kunne være så forskellige, som de var. Men jeg blev meget, meget glad for at være i Ammassalik, og jeg blev meget,

meget glad for at lære grønlænderne at kende.

De tog imod mig på sådan en dejlig måde og jeg synes, at det var spændende at se, at livet kunne leves helt anderledes end det liv, jeg kendte fra Danmark. – Så det var en meget spændende tid for mig.

Men for at komme tilbage til dit spørgsmål. – På den tid var jeg midt i et studium. Jeg havde taget et sabbatår, for at tage med på den tur til Ammassalik. Så jeg skulle bare hjem og gøre mit studium færdigt. Jeg læste til cand.mag.

RT: Hvor gammel var du i 1934?

SH: Jeg var, må jeg se – 22 år. Men jeg havde dengang ikke andre planer, end at tage hjem og gøre studierne færdige. Jeg blev som sagt meget glad for at være heroppe.

Otto Rosing var meget flink til at lade mig komme ud blandt grønlænderne, og han gav mig lov til at rejse ud selv, – at tage på ture. Det var jeg vældig glad for.

RT: Så er der Ejnar Mikkelsen. Hvordan mødte du ham?

SH: Miki var med på »Gertrud Rask«, da jeg rejste op første gang. Før jeg rejste op, boede jeg ude på Kvinderegensen. Miki's søster var med i bestyrelsen på Regensen, og da hun hørte, at jeg skulle til Grønland, sagde hun, at hun ville sætte mig i forbindelse med Miki. – Så inviterede hun Miki hjem til sig, – inviterede også mig, og så blev jeg præsenteret for Miki der. Det var et meget morsomt møde.

For det første var Miki og hans søster så forskellige som ild og vand, og for det andet så Miki med stor skepsis på mig,

To forsørgerløse piger i Ammassalik 1937.
Foto: Sara Helms.

og da jeg spurgte ham, hvad man skulle tage med derop, sagde han: »– Du kan bare tage en regnfrakke«. Så var der ikke mere.

Men så mødte jeg ham igen på skibet, hvor vi var sammen de 3 uger, det tog at sejle derop. Og der lærer man hinanden at kende, og det var en dejlig tid. Jeg nød den tur derop i fulde drag.

RT: Hvad skulle Miki derop efter på det tidspunkt?

SH: Han var inspektør for Østgrønland, og hvert år skulle han derop på inspektionsrejse. Han var med ned igen, da jeg rejste hjem i '35. På den måde lærer man hinanden at kende.

RT: Signe Vest?

SH: Signe Vest var sygeplejerske deroppe. Hun var kommet i '33, og hende traf jeg allerede i '34. Vi var sådan set de eneste danske, unge piger deroppe, så det var helt naturligt, at vi sluttede os sammen.

Jeg var også interesseret i Signe's arbejde nede på Sygehuset, så det var også med til, at vi fandt sammen.

RT: Fortæl om Miki?

SH: Miki var en ener. Helt igennem en ener. Hvis du spørger, om han var idealist, så må jeg sige, at det synes jeg han var. Men han var en meget aktiv idealist. Han var ikke den, der satte sig ned og var idealist. Hvis han syntes noget var rigtigt, skulle det gennemføres – og så gennemførte han det.

Selv om han tit mødte en kolossal modstand, gennemførte han sine ideer, som f.eks. da Scoresbysund skulle anlægges, det fik han gennemført. Han var en virkelig idealist.

RT: Kunne man mærke på ham til daglig, at han måtte kæmpe mod Grønlandsstyrelsen?

SH: Det kunne man. Næsten lige meget, hvad han ville, så mødte han modstand. Han var så absolut ikke »persona grata« i Grønlandsstyrelsen. Han var jo

To drenge fra Kulusuk 1936. Foto: Sara Helms.

En ung enke med sine børn 1936. Foto: Sara Helms.

også en eventyrer. På sin egen måde. Han skulle prøve alting. Og han var meget glad for grønlænderne. Men han var jo også samtidig præget af den tids tanker, moral ... f.eks. at danskerne var eller burde være formyndere for grønlænderne. Det var hele den tids indstilling.

Som sagt, den tids indstilling. Det kan man ikke klandre ham for.

RT: De forsømte børn?

SH: Det var ikke forsømte børn ... det var forsørgerløse børn.

Jeg tog hjem i 1935. I 1935 kom influenzaepidemien deroppe. Den havde hærget på Vestkysten og kom altså også til Østkysten. Her var den ekstra slem, således at der i december 1935 til foråret '36, døde 10% af den voksne befolkning. Og der blev 130 forsørgerløse børn.

Miki, som jo var inspektør, kunne godt indse, at når der ingen socialvæsen var, måtte der gøres noget.

Der blev straks udbetalt 2.000 kr. fra Kongen og Dronningens fond, men det

Sara med forsørgerløst barn 1937.

slog ikke til i det lange løb. Her så så Miki, at der var en opgave at tage fat på og jeg skal love for, at han gik i gang. Han begyndte at samle penge ind til en privat børneforsorg. Grønlandsstyrelsen hjalp ikke, de var sure over den, men Miki gik i gang alligevel.

Han henvendte sig til alle sine venner og bad dem om at være faddere for børnene. Miki var i frimurerlogen og Scoresbysundkomiteen var også dannet dengang. De tog en hel del børn også. På den måde fik han skaffet faddere til alle 130 børn inden februar 1936.

Og ikke nok med det. Han kunne se, at der i forvejen var en hel del forsørgerløse børn og hvis der så pludselig var en gruppe børn, der fik hjælp og de andre ikke – det kunne ikke gå, så han måtte tage dem med.

Da jeg så kom derop, var der 153 forsørgerløse børn, som han havde skaffet penge til. Et fadderskab skulle betales med 75 kr. om året, og så forpligtede

fadderen sig til at betale til barnet til det var 15 år. Miki ordnede det således, at der blev trukket lod om børnene. Nogle kunne trække et barn, der var ½ år, og de skulle så betale i mange år, en anden kunne trække et barn, der var 14 år og skulle således kun betale i 1 år.

RT: Det må have været velstillede mennesker i Danmark, der var faddere?

SH: Ja, Miki henvendte sig til nogle, han vidste, der havde råd, det var han klog nok til. – Han gik da sandelig til toppen. Som nævnt var han selv frimurer og så sørgede han for, at der blev møde i en frimurerkreds, hvor Christian X var med – så fik han kongens nåde, og frimurerne gav en ordentlig sum penge til formålet.

Sådan var Miki dygtig til at få tingene til at glide. Da han havde fået skrabet de penge sammen, kom han til mig og sagde, at nu skulle jeg tage derop igen.

I sommeren 1937, da han kom derop på sin inspektionstur, sker det, at kolonibestyreren² dør af et hjerteslag. Og så stod man og havde ingen kolonibestyrer i Ammassalik. Miki tilbød så, at han ville blive deroppe som bestyrer, – men som han sagde, uden dog at have noget som helst ansvar for regnskabet, om det passede eller ej, – sådan var Miki også. Og styrelsen kunne ikke gøre andet, de kunne ikke nå at få en anden op. Miki blev det år, og det var et stort held for mig også.

RT: Hvilket hus boede Miki i da?

SH: Han boede i »Skæven«, og han fik sin kone op. Det var dejligt. De boede så i »Skæven« og havde det hyggeligt og godt.

RT: Deres børn?

»Skæven« i Ammassalik, hvor Ejnar Mikkelsen boede i 1938. Foto: Sara Helms.

SH: Miki's børn var voksne på det tidspunkt. Sven Havsteen-Mikkelsen kunstmaler og Axel Mikkelsen ingeniør.

RT: Hvordan forløb arbejdet for dig?

SH: Børnene var optaget i private hjem, det havde befolkningen selv sørget for. Hvor der var familie til et barn, havde de taget det til sig. Jeg var meget imponeret over at se, hvordan man tog sig af de forældreløse børn. Det var kun de børn, som ingen slægtninge havde, der kunne være problemer med. Men ellers blev børnene fordelt i hele distriktet.

Mit job var at rejse rundt i distriktet og fordele de 75 kr. Der var ingen penge mellem folk dengang. De afleverede

deres skind i handelen og fik varer i stedet. Man var ikke vant til penge, så det kunne ikke nytte bare at uddele de 75 kr.

Som sagt var mit arbejde at rejse rundt, og jeg boede privat i deres jordhytter. Det kunne tit blive 2-3 uger, og på den måde lærer man folk godt at kende.

Der var et plejeråd. Det bestod af kolonibestyreren, præsten og Signe Vest. De 3 sad som råd og holdt møde 1-2 gange om året.

Det spændende ved den børneforsorg var, at man ville lade børnene blive i deres miljø. Der var forøvrigt heller ikke penge til andet. Der var dengang

Ammassalik 1938. Foto: Sara Helms.

kun 2 muligheder for børnene. Drengene kunne blive fangere og pigerne kunne blive fangerkoner.

Enkelte af drengene kunne blive kateketer. Men ellers var der ingen uddannelsesmuligheder. Jo, nogle af dem inde

ved kolonien kunne blive kivfat, og nogle blev medhjælp i butikken.

Derfor gjorde vi meget ud af, at drenge så vidt muligt skulle være hos en dygtig fanger. På den måde blev de oplært til fanger, og lige så snart det kunne lade sig gøre, fik de fiskeliner og nogle fik en salonriffel. De var kun 10 år, når de fik en sådan, til at skyde fugle med. Og når de blev konfirmeret, fik de en Remington-riffel.

Pigerne på samme måde, og de fik en festdragt. Det var vores program.

RT: Hvordan foregik transporten dengang?

SH: På hundeslæde om vinteren og med kajak og konebåd om sommeren. Jeg arbejdede meget sammen med Signe Vest. Vi havde hver sin kajak. Hun var eneste sundhedsvæsen, for der var ingen læge, og når hun skulle rundt i distriktet, fulgtes vi ad. Vi spiste sammen og vi arbejdede sammen. Det gav mig lyst til at blive læge – jeg ville tage hjem for at læse og så tage herop igen.

RT: Var det almindelig, at kvinder havde kajak dengang?

SH: Nej, absolut ikke. Jeg fik min i '34, da jeg var hos pastor Rosing. – Gustav Holm skriver et sted, at der har været et par enkelte kvinder, der har sejlet i kajak, men de har sikkert været noget for sig selv – én af dem var Rebekka fra Isortoq – hun døde i 1981. Hun havde kajak, og hun og jeg havde megen glæde af at snakke sammen ...

Engang skulle vi med konebåd ind til Qingeq ... det er utroligt, hvad en konebåd kan rumme ... vi kom i nærheden af en isskosse, for nær, for så pludselig, var der en lang flænge i siden ...

vandet fossede ind og der blev en hylen og skrigen ..., men så 1-2-3, hen ved siden af en isflage, os alle op på flagen, konebåden op og konerne frem med sytøjet, og så gik de i gang med at sy flængen. Derefter godt med spæk på. Så i vandet igen.

RT: Levestandarden dengang?

SH: Det var meget op og ned. – Når der var god fangst, havde man det godt, så var alle glade og mætte, men der var perioder, hvor fangsten ikke var god. Så var der sult. Der var ikke depoter ude dengang, så den eneste mulighed var, at man måtte sulte, til der kom fangst igen.

Der var tit nogle strenge sulteperioder, det strakte sig helt op til 1948.

Når vi ser i vores dagbog fra dengang, forbavses vi over, hvor mange bopladser der var. Der lå en 4-5 bopladser fra Ikateq til nord for Tiniteqilaq, og da vi var deroppe i 1948, var der 2 bopladser helt ude syd for Kap Dan (Kulusuk), hvor man skulle over et sted, som kun kunne passeres ved lavvande. Der fandt vi engang 2 børn, der var ved at dø af sult. De lå simpelthen under deres tæpper og frøs hele dagen, og de havde ikke haft fangst en månedstid. Det var især januar-marts, at man som regel udgik for mad alle vegne, og der kunne være perioder, hvor vejret gjorde, at der ingen forbindelse var mellem bostederne. – Det var en elendighed.

RT: Udover elendigheden?

SH: Der boede ingen grønlandere i Ammassalik, de boede spredt rundt i distriktet. I jordhuse. Kun Johanne Andreassen havde et lille træhus i Kungmiut, og i Kulusuk boede kateketen i et træhus.

Engang jeg havde boet 14 dage i et jordhus, stod en lille dreng og kikkede på mig, medens han snusede til mig. »Hvad er der?«, spurgte jeg. »Nu lugter du næsten ikke af en dansker mer«, sagde han. Det tog jeg som en kompliment.

RT: Særlige begivenheder for dig?

SH: Min 25 års fødselsdag blev holdt i Sermiligaq. Det var en herlig dag. Jeg boede der 3 uger dengang, og så holdt vi fødselsdag midt i det hele. Jeg kunne slet ikke komme op. Jeg sad hele formiddagen på briksen, og de kom alle med gaver. Jeg boede hos en familie i et jordhus. Og når man havde boet der et stykke tid, indgik man i familiemønstret. Jeg havde en briks, og der var en primus ved siden af. De andre havde de rigtige *uunargiit*. Jeg fik skam også min fangstpart, selv om jeg ikke havde noget at give igen.

RT: Eigil Knuth?

SH: Han kom ned fra indlandsisen. – Det var i 1936, og han overvintrede fra 1936-37. Han havde krydset indlandsisen sammen med franskmændene Paul Emile Victor og Robert Gessain, samt schweitzeren Micha Perez. – De 2 franskmænd havde overvintret i Ammassalik i 1934.

Eigil Knuth byggede sit eget hus. Mens det blev bygget, spiste han sammen med Signe og mig nede på Sygehuset. Lige fra starten fik vi et godt forhold til ham.

Senere flyttede han over på den anden side af elven i sit nye hus – »Knut-henborg«, som vi kaldte det. Han var begyndt at lave sine skulpturer, – det var han vældig optaget af.

RT: Hvordan så befolkningen på det?

SH: De var meget interesserede og syntes, det var spændende. Der kom mange over til ham og fulgte med i alt, hvad han lavede. Og når de kunne se, hvem det forestillede, blev de meget begejstrede.

RT: Du ville gerne vende tilbage som læge?

SH: Jeg tog hjem før krigen og læste til læge under krigen. Jeg mødte så Peder, og vi blev færdige i 1946. Vi skulle have lidt mere uddannelse, end lige den medicinske – og det tog vi så.

Nu skulle jeg søge stilling i Grønland. Der var en læge i Ammassalik, som kun var der 1 år. Han kunne ikke trives, og det var et held for os. Han rejste hjem. Så vi kom op i 1948.

Jeg søgte stillingen ... det vil sige, jeg fik at vide, at jeg lige så godt kunne lade være. De ville ikke have en kvindelig læge. Alfred Berthelsen, som var medicinkonsulent, sagde, at han ikke følte nogen som helst forpligtelse over for mig, fordi jeg havde læst til læge og gerne ville til Grønland.

Peder søgte også – og fik stillingen som distriktslæge.

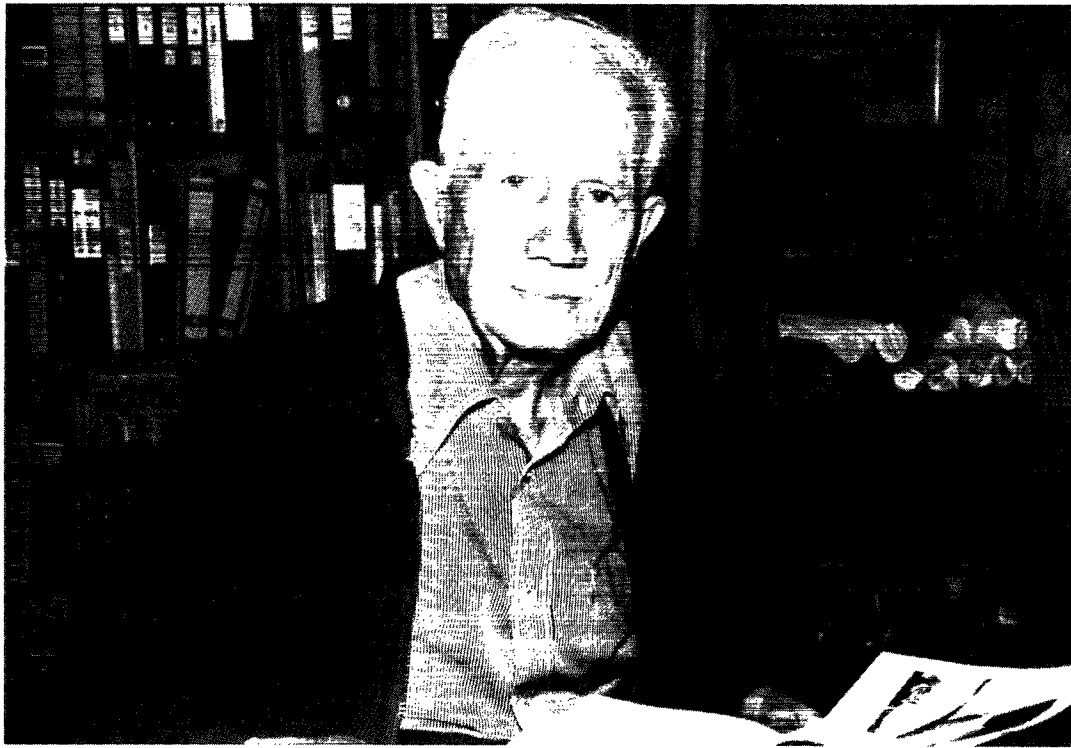
Vi var derefter i Ammassalik indtil 1951. I den periode samlede Peder materiale om tuberkulosen deroppe og fik skrevet sin dotordisputats – om tuberkulosen i de år. Hans arbejde var også at få kortlagt hele befolkningen med røntgenundersøgelser.

RT: Og I vendte tilbage igen?

SH: Så var Peder heroppe som sommermand i 1958. Og jeg var igen afsted i '62 under mæslingeepidemien.

RT: Jeres børn er født heroppe?

SH: Hans Jakob er født heroppe. Det

Eigil Knuth i København, august 1984. Foto: Roland Thomsen.

var under en væmmelig kighoste-epidemi i 1949. De spædbørn der var født inden for det halve år, hvor kighoste-epidemien kom, døde. Hans Jakob levede, men det var fordi jeg havde haft sygdommen, og at jeg gav ham bryst. Så på den måde fik han modstandskraft. 38 ud af 52 døde – det var forfærdeligt.

Da Hans Jakob blev født, kom en af fangerkonerne og spurgte, om han måtte være »hendes lille mand«. De afdødes navne var tabu. Men vi vidste, at hendes døde mand hed Hans. Vi tog det som en tillidserklæring, at hun ønskede, at vores barn skulle have det navn. Det betød, at han havde hele hendes opmærksomhed. Hun forsynede

ham med kamikker, bukser, skindtøj m.m.

Hans Jakob har også stor tilknytning til Grønland. Han blev cand.mag. i dansk og etnografi. Da han var færdig med sine studier, blev han journalist ved anti EF-bladet Notat i København. Det var lige før afstemningen. Da så Finn Lynge repræsenterede Grønland i EF-parlamentet, blev Hans Jakob hans sekretær. Det var han så i hele den tid, hvor de kæmpede for at få Grønland ud af EF. Da de kom ud, var Finn Lynges arbejde færdigt, og dermed Hans Jakob's. Derefter blev han sekretær for Hans Pavia Rosing, som på det tidspunkt var præsident for ICC. Det var

Østgrønlandsk hus, foråret 1938. Foto: Sara Helms.

han så i 3 år.³ Han er gift med Aviaja Heilmann, der er sekretær for Hans Pavia som folketingsmedlem.

Vores datter Rikke, har i 5 år været lektor ved universitetet i Moskva, og da stillingen som leder af Det Danske Kulturinstitut i Riga blev oprettet, fik hun den stilling i juli 1991. Hendes søn på 10 år taler flydende russisk.

Så er der vores ældste søn Lars. Han har sin egen sagførervirksomhed i København.

RT: I tog til Danmark igen og arbejdede?

SH: Ja, i 1957 nedsatte jeg mig, som praktiserende læge i Horsens. Det har jeg været i 23 år. Jeg solgte min praksis i 1980 og tog til Ammassalik og havde et halvt års tid vikariat som læge.

I 1981 startede jeg et studium ved Aarhus Universitets eskimologiske afdeling og har taget hovedfagseksamen.

RT: Hvad har Miki og Grønland betydet for dit liv?

SH: For Miki var alt enten sort eller hvidt. Og gudskelov blev det hvidt for mit vedkommende. Han var næsten i en fars sted for mig resten af sit liv.

Og Grønland. Har betydet utroligt meget. Det har været med til at præge hele vores tilværelse ... vi har lært så meget heroppe ... og landet har ikke kun præget vores tilværelse ... men også vores holdning til tilværelsen.

Da vi var heroppe som læger, syntes vi, at vi lærte en masse af grønlændernes holdning til livet ... ikke mindst deres holdning til liv og død ... dér ser de på det på en helt anden måde ... eller de gjorde det, dengang i Ammassalik ... end vi gør i Danmark, hvor døden er en fjende, der skal bekæmpes med alle midler ... ingen må dø ... man kæmper endda længere end det er muligt.

Men i Ammassalik så man døden som en naturlig ting, som den skæbne, der nu engang var tiltænkt dem ... Det gjorde et stort indtryk på os, at de så på det, på den måde ... det har været med til at ændre vores holdning til døden ... og til livet.

Noter

1. Provst Tønnesen, Ribe.
2. G. Rassow.
3. Hans Jakob er siden 1/5-92 direktør for Grønlands Hjemmestyres Danmarksafdeling.